

करडई लागवड : सुधारित तंत्रज्ञान

डॉ. हनुमान गरुड
विषय विशेषज्ञ (कृषिविद्या)
कृषी विज्ञान केंद्र, खामगाव

डॉ. भैर्यासाहेब गायकवाड
विषय विशेषज्ञ (किटकशास्त्रज्ञ)
कृषी विज्ञान केंद्र, तुळजापूर

करडई हे रब्बी हंगामातील महत्वाचे तेलबिया पीक असून कमी पाण्यात येणारे व अवर्षणाचा ताण सहन करणारे पिक आहे. या पिकामध्ये उत्पादकता वाढविण्यासाठी सुधारित लागवड तंत्राद्यानाचा वापर करणे फायदेशीर ठरते. करडईची लागवड नारंगी रंग व तेलासाठी केली जाते. करडईच्या तेलात असलेले लिनोलिक आम्ल रक्तातील कोलेस्टेरॉल कमी करते.

हवामान: कोरडे हवामान करडई पिकास अनुकूल असते. अतिउष्ण किंवा अतिथंड हवामान अयोग्य आहे. शेतात पाणी साचून राहणे या पिकास मानवत नाही.

जमीन: मध्यम ते भारी उत्तम निचरा होणारी निवडावी. क्षारयुक्त जमिनीतही हे पीक घेता येते.

वाणांची निवड: करडई लागवडीसाठी खालील सुधारित वाणांची निवड करावी,

अ.क्र.	वाण	वैशिष्ट्ये
१	अळ्णेगिरी-१	काटेरी, मर रोगास व मावा किडीस सहनशील
२	परभणी-१२	काटेरी, मोठा व टपोश दाणा तेलाचे प्रमाण २९ %, मर रोग व मावा किडीस सहनशील
३	परभणी-४०	बिनकाटेरी, मर रोगास व मावा किडीस सहनशील, पानावरील ठिपके रोगास सहनशील
४	परभणी-८६ (पूर्णा)	तेलाचे प्रमाण ३० %, मर रोग व मावा किडीस सहनशील
५	भिमि	काटेरी वाण, कोरडवाहु क्षेत्रास योग्य
६	शारदा	मराठवाडा विभागाकरिता प्रसारित
७	नारी-६	बिनकाटेरी, पाकळ्या गोळा करण्यास योग्य
८	नारी एन एच १	संकरीत वाण
९	फुले करडई	काटेरी वाण
१०	फुले चंद्रभागा	काटेरी वाण

बियाणे: प्रती हेक्टरी १०-१२ किलो

पेरणी: सप्टेंबर चा शेवटचा आठवडा ते १५ ऑक्टोबर पर्यंत करावी. बागायती करडईची पेरणी ऑक्टोबर महिन्याच्या दुसऱ्या पंधरवड्यात करावी. वेळेवर पेरणी केल्यास कीड व रोग यांचा प्रादुर्भाव कमी होतो. दोन ओळीतील अंतर ४५ सेमी आणि दोन रोपातील अंतर २० सेमी ठेवावे पेरणीपूर्वी ३ ब्रॅ. थायरम प्रतिकिलो बियाणास चोळावे.

खत व्यवस्थापन: कोरडवाहूसाठी प्रती हेक्टरी ४० किलो नत्र आणि २० किलो स्फुरद घावे. बागायतीसाठी प्रती हेक्टरी ६० किलो नत्र आणि ४० किलो स्फुरद घावे. खताच्या मात्रापैकी निम्मे नत्र व पूर्ण स्फुरद पेरणीवेळी घावे उर्वरित निम्मे नत्र ३० ते ३५ दिवसांनी पहिली पाण्याची पाळी देताना घावे.

विरळणी: उगवणीनंतर १० ते १५ दिवसांनी विरळणी करणे आवश्यक आहे अन्यथा झाडे लहान राहून उत्पादन घटते. विरळणी करताना चांगली जोमदार रोपे ठेवावीत व दोन रोपात २० से. मी. अंतर ठेवावे.

आंतरमशागत: पेरणीनंतर ३० दिवसांनी एक खुरपणी व एक कोळपणी करावी. करडई पेरणीनंतर परतु पीक उगवणीपूर्वी पेंडीमिथिलीन ०.७५ क्रियाशील घटक प्रती हेक्टरी ५०० लीटर पाण्यात म्हणजे ३० मीली प्रती १० लीटर पाण्यातून मिसळून फवारणी करावी.

पाणी व्यवस्थापन: हे पीक अवर्षण प्रतिकारक असल्यामुळे वाढीस कमी पाणी लागते. सुरवातीच्या कालात म्हणजेच ३० दिवसांनी व नंतर ६० दिवसांनी फुलोरा अवस्थेत पाणी दिल्यास उत्पादनात ५० टक्क्यापर्यंत वाढ होते.

पीक संरक्षण: करडई पिकावर मुख्यत्वे मावा किडीचा प्रादुर्भाव मोठ्या प्रमाणात दिसून येतो. त्याकरिता प्रादुर्भाव दिसताच डायमिथोयट ३० ई.सी. १० मिली दहा लीटर पाण्यात मिसळून फवारावे. मर रोगाच्या नियंत्रणासाठी पिकाची फेरपालट करावी तसेच बियाण्यास बुरशी नाशकाची बीजप्रक्रिया करावी.

उत्पादन: योग्य प्रकारे लागवडीसह खत व्यवस्थापन, विरळणी, पीक संरक्षण आणि पाणी व्यवस्थापनाचा अवलंब केल्यास कोरडवाहुमध्ये १०-१२ विव/ हे आणि बागायती परिस्थितीत १८-२०विव/ हे उत्पादन मिळू शकते.

कमी उत्पादकतेची कारणे: प्रामुख्याने कोरडवाहु भागात लागवड, एकाच जमिनीत वारंवार एकच पीक घेणे, सुधारित वाणांचा कमी वापर, शिफारशीत खतमात्रेचा वापर न करणे, यांत्रिकीकरणाचा अभाव व पीक संरक्षणाकडे दुर्लक्ष.

(संपर्क: +९१ ७९८८६७७९८३

९४२०४९९८०८)

